

Vandreboka – Overgang skole bedrift

Statusrapport nr. 4 i prosjekt "Vandreboka"
Helhetlig pedagogikk i det fireårige opplæringsløpet
i yrkesfag

Arne Roar Lier, Grete Haaland Sund,
Ronny Sannerud, Steinar Karstensen

Småskrift nr. 2/2008
Høgskolen i Akershus

FORORD

Denne "Småskriften" er 4. statusrapport prosjektet "Vandreboka" (2005-2010). Dette vil være den siste statusrapport i prosjektet fra vår side, da forskningssamarbeidet av forskjellige grunner opphører. Selv om dette blir den siste rapporten fra vår side vil det fortsatt være en statusrapport i henhold til årets forskningsaktivitet og ikke en sluttrapport. I henhold til planen skulle årets forskningsaktivitet føre til en felles rapportering med fylkesprosjektlederne og en videre oppfølging av arbeidet i Læring og Utviklings Team(LUT) basert på vinterens møte, for å bidra til videreutvikling /aksjoner i forhold til målene i vandreboka. Videre skulle skolenes arbeid med å ta i bruk erfaringene fra vandreboka blitt fulgt opp. Som følge av at den planlagte aktiviteten ikke er gjennomført blir også fokuset og statusrapporten en annen, da noe av materielle er samlet ut fra en annen forutsetning.

Styringsgruppa for prosjektet har også bedt om å få informasjon om YPU-studiet som har vært gjennomført, dette blir også omtalt i denne rapporten.

Innholdet i denne rapporten vil ha fokus på overgangen mellom skole og bedrift og belyser skolenes og bedriftenes didaktiske opplegg og virksomhet i forhold til målene i prosjektet. Innholdet er basert på intervjuer og samtaler med lærlinger, Instruktører, opplæringsansvarlige, prosjektledere og medlemmer i LUT.

Rapporten må ses i sammenheng med Småskrift nr. 1/2006, 2/2006 og 9/2007(feilnummerert med 4/2007) – utgitt av Høgskolen i Akershus.

Da dette er den siste rapporten fra Hiak knyttet til prosjektet Vandreboka, takker vi for samarbeidet og ønsker prosjektet lykke til videre.

Kjeller 19.06.2008

Arne Roar Lier
Grete Haaland Sund
Ronny Sannerud
Steinar Karstensen

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	4
MÅLGRUPPE.....	4
RAPPORTENS INNHOLD OG OPPBYGGING.....	4
DE TIDLIGERE RAPPORTENE	5
DEN FØRSTE RAPPORTEN.....	5
DEN ANDRE RAPPORTEN.....	5
DEN TREDJE RAPPORTEN.....	6
OPPSUMMERING AV RAPPORTENE OG FORSKNINGSARBEIDET.....	7
OVERSIKT OVER YPU STUDIET	8
FORSKNINGSAKTIVITETEN DETTE ÅRET	12
OPPSUMMERING AV FUNN - FYLKESVIS	13
HEDMARK FYLKESKOMMUNE.....	13
OPPLAND FYLKESKOMMUNE.....	14
TROMS FYLKESKOMMUNE.....	15
ØSTFOLD FYLKESKOMMUNE.....	16
OPPSUMMERING OG ANBEFALING FOR PROSJEKTET SOM HELHET	18
LITTERATUR	21

Rapporten har 5 vedlegg

- Vedlegg 1, samtaleguider
- Vedlegg 2, fylkesrapport Hedmark
- Vedlegg 3, fylkesrapport Oppland
- Vedlegg 4, fylkesrapport Troms
- Vedlegg 5, fylkesrapport Østfold

Innledning

I denne rapporten settes fokus på overgang mellom skole og bedrift. Funnene vil gi en indikasjon på hvordan overgangen foregikk ved bruk av mappa og videreføringen av mappa i bedriften.

For å frembringe en helhet ”behandles” læring, instruktører og opplæringsansvarlig i bedrift innenfor hvert utdanningsprogram. På denne måten kan empirien gi et samlet inntrykk innenfor det enkelte utdanningsprogram. Det empiriske materialet presenteres fylke for fylke og vil kunne generere data opp på et ”høyere” nivå, og gir grunnlag for sammenligning mellom fylker.

Rapporteringen gjøres samlet og fylkesvis. Denne statusrapporten inneholder en sammenfattet oppsummering fra hvert fylke. En selvstendig rapport for hvert fylke følger statusrapporten som vedlegg (vedlegg 2-5). Rapporten gir en indikasjon på overgangen mellom skole og bedrift høsten 2007. Intervjuene er foretatt i perioden november 2007 til mars 2008.

Målgruppe

Rapporten henvender seg først og fremst til deltakerne i prosjektet, det vil si elever, lærlinger, lærere, opplæringsansvarlige og i deltakende bedrifter, ledere i skolene, bedriftene i prosjektet.

Rapportens innhold og oppbygging

Hvordan kan rapporten leses?

For elever og lærlinger kan kapitlene som omhandler resultatene være av størst interesse, mens lærere, opplæringsansvarlige i bedrift, skoleledelsen og prosjektledelsen bør lese rapporten som helhet.

Det første kapitlet gir en oversikt over de tidligere delrapportene. Det andre kapitlet gir en sammenfattet oversikt over de yrkespedagogiske utviklingsarbeidene som er blitt gjennomført og avsluttet sommeren 2007. Deretter kommer beskrivelse av forskningsaktivitetene og oppsummering av funn.

De tidligere rapportene

Her vil vi gi et innblikk i de tidligere rapportene og hvilke temaer de har fokusert på, og bidrar til å sette denne rapporten inn i en helhet og sammenheng. Dette for å få en liten oppfriskning.

Den første rapporten

Den første rapporten tar for seg forskningsstatus i prosjektet. Det innledes med bakgrunnen for prosjektet og hvilke overordnede og delmål som er satt. Forskningen hadde fokus på det tredje målet:

- Gjennomføring av en helhetlig pedagogikk gjennom det fireårige opplæringsløpet, der hele læretiden (2 år i skole og 2 år i bedrift) preges av at elevene /lærlingen aktivt deltar i planlegging, gjennomføring og vurdering av eget læringsarbeid.

Da dette fanger opp målet og intensjonen i de andre overordnede- og delmålene. Forskningens tema blir da: ”En helhetlig pedagogikk i det fireårige opplæringsløpet i yrkesfag”. Og med en foreløpig problemstilling: *Hvordan kan vurderingsteamet arbeide for å få til en helhetlig pedagogikk i en fireårig yrkesutdanning?*

Ut i fra dette blir det nevnt flere interessante forsknings- spørsmål / tema som kan stilles opp.

- Hva er helhetlig pedagogikk
- Vurderingsformer i skole og bedrift
- Læringstradisjoner i skole og bedrift
- Premisser for helhetlig læring i fireårsløpet
- Hva er et vurderingsteam og hvordan bør det arbeide
- Elev/ lærlingmedvirkning
- Hvordan arbeider de enkelte skolene med prosjektet?

Dette blir videre definert på to nivåer: *prosjektnivå*, som er knyttet til hvordan fylkeskommunene og skolene håndterer prosjektet, og *opplæringsnivået* hvor spørsmålene vil dreie seg om elevenes og lærlingenes læring. Videre gir rapporten en status over rammer og strukturer i prosjektet, hva som har skjedd frem til nå og hvilke utfordringer som ligger framover i prosjektet.

Den andre rapporten

I den andre rapporten gis ”ny status” i prosjektet basert på en omdefinert problemstilling til et mer åpent tema konkretisert med forskningsspørsmål inn under *prosjektnivå* og *opplæringsnivå*.

Prosjektnivå

- Hvordan kan LUT arbeide for å få til en helhetlig pedagogikk i en fireårig yrkesutdanning?
- Hvordan organiserer og gjennomfører de enkelte skolene med arbeidet prosjektet?
- Hva er helhetlig pedagogikk i det fireårige opplæringsløpet i yrkesfag?
- Hva betyr elev/lærlingmedvirkning i det daglige læringsarbeidet i skole og bedrift?

Opplæringsnivå

- Hvilken betydning har vurderingsformene i skole og bedrift knyttet til elevenes læring?
- Hvilke kvaliteter har læringstradisjonene i skole og bedrift?
- Hvilke premisser ligger til grunn for helhetlig læring i fireårsløpet for elever og lærlinger?
- Hvordan opplever elev/ lærling egen medvirkning i opplæringen i skole og bedrift?

Videre blir det beskrevet hvordan problemstillingene og forskningsspørsmålene knyttes til *opplæringsnivået* og delt opp i fire nivåer:

1. Det første nivået kan knyttes til opplæringstiltaket i seg selv, for eksempel Grunnkurs og Vkl. Hvor deltakernes mening om innhold og arbeidsmåter kan være spørsmålene. (helhetlig pedagogikk)
2. Det andre nivået kan knyttes til om opplæringstiltaket har ført til den tilsiktede kompetansen. (Resultater i forhold til mål)
3. Det tredje nivået kan knyttes til om opplæringen har vært hensiktsmessig i forhold til det arbeidet som skal utføres i bedriften (for eksempel har elevene som kommer fra VK1 en kompetanse som gjør at de kan delta i bedriftens produksjon)
4. Det fjerde nivået skal gi svar på om læringen som er dokumentert på nivå 3 har nytteverdi for organisasjonen. (Dalin 1993)

Ut ifra dette følger en statusrapport om de fire fylkene strukturert i forhold til prosjekt- og opplæringsnivå. Dette avsluttes med en oppsummering av inntrykkene og hvilke utfordringer man ser i prosjektet framover.

Den tredje rapporten

Den tredje rapporten setter fokus på opplæringsnivået, det vil si hva som skjer i klasserom og verksteder knyttet til elevenes og lærlingens læringsarbeid. Hvor funnene skal gi en indikasjon på utviklingen og progresjonen i prosjektet i forhold til målene i "Vandreboka".

Innledningsvis belyses målene i prosjektet, som et grunnlag for utvikling av en felles begrepsforståelse. Avhengig av hvilken kontekst og hvilket pedagogisk grunnsyn som legges til grunn, kan flere av de sentrale begrepene defineres på ulike måter.

Deretter berøres kvalitetsbegrepet fordi "Vandreboka" handler om å forbedre kvaliteten på fag- og yrkesopplæringen og skape en helhetlig pedagogikk i det fireårige opplæringsløpet. Det kan derfor være fruktbart med en referanseramme for å diskutere opplæringens kvalitet i forhold til skole og bedrift som er to forskjellige arenaer med ulike logikker. Siden det er klare sammenhenger mellom læringsarbeidet i kunnskapsløftet og vandrebokas mål og føringer, refereres det til at sentrale kriterier for vurdering av kvalitet på fag- og yrkesopplæringa.

Funnene fra forskningsarbeidet blir deretter strukturert i henhold til vandrebokas mål og kvalitetsindikatorer (struktur, prosess og resultat). Som et resultat av dette gis det anbefalinger fylkesvis og på tvers av fylkene.

Rapporten kommer med følgende anbefalinger til prosjektet på tvers av fylker:

Prosjektet bør

- utvikle dokumentasjon, som er tilpasset den enkelte bransjes behov og som er hensiktsmessig ut i fra aktørenes ulike behov
- arbeide for utvikling av yrkesdidaktisk kompetanse blant lærere, opplæringsansvarlige og ledere i skole og bedrifter
- lage en plan for spredning av erfaringer og eksempler fra prosjektet
- klargjøre LUTs mandat og funksjon i de ulike fylker og utdanningsprogram
- utvikle mappene slik at de blir redskaper i læringsarbeidet for å nå målene i Vandreboka, i større grad enn de er i dag.
- Utvikle et system for fortløpende å implementere erfaringer fra prosjektet i alle nivåer i fag- og yrkesopplæringen

Avslutningsvis i rapporten oppsummeres særskilte utfordringer som ligger på prosjektnivå, først i forhold til didaktiske utfordringer, deretter utfordringer knyttet til drift og ledelse, og til slutt de forskningsmessige utfordringene.

Oppsummering av rapportene og forskningsarbeidet

Da dette vil være den siste delrapporten i prosjektet fra oss. Vil vi derfor synliggjøre den røde tråden i forskningsarbeidet. Høgskolen i Akershus ble invitert inn som forskningsinstitusjons i prosjekt "Vandreboka". Vi har betraktet vår rolle i oppdraget som en bidragsyter til FoU arbeidet. Dette innebærer å bidra til at prosjektet beveger seg innenfor mål og delmål som prosjektet har satt seg og føringer gitt av Utdanningsdirektoratet i forbindelse med innvilging av søknaden.

"Vurderinger og vedtak ¹ (Utdanningsdirektoratet)

Utdanningsdirektoratet ser positivt på søknadsstillers initiativ til å videreføre erfaringene fra prosjekt Alternative vurderings- og prøveformer i fagopplæringen, men der søkelyset settes i sterkere grad på helheten og sammenhengen i opplæringsløpet fra grunnkurs/VG1 til avsluttet læretid. Skole og bedrift har ulike rammebetingelser for opplæring, men utfordringen ligger i å skape nødvendig fleksibilitet i arbeidsformene samtidig som en vektlegger helhet og sammenheng på tvers av de to læringsarenaene."

Som de tre tidligere delrapportene viser har det vært et bevisst arbeid for å sirkle forskning inn mot målene i prosjektet og føringer fra Utdanningsdirektoratet.

---

¹ Statsbudsjettet for 2005 kap. 0220, post 01 – Tilskudd til utviklingsprosjektet "Mappevurdering som lim i det fireårige yrkesfaglige løpet". brev datert 3/2- 2005: referanse 2004/174

Oversikt over YPU studiet

Det var 26 studenter som leverte oppgaver og fikk disse vurdert til bestått. Effekten av studiet ville vært tema for neste forskningsperiode, 2008 – 2009.

Vår plan innebar en studie av hvordan skolelederne og lederne i bedriftene hadde tatt i bruk erfaringer og innsikt fra studiearbeidet. Videre ville vi ha studert betydningen av studiet i forhold til utvikling av opplæring i tråd med målene i Vandreboka.

Vi vil anbefale styringsgruppa å få innsikt i hvordan skolelederne og bedriftslederne har utfordret studentene til å ta i bruk det de tilegnet seg i studiet.

Begrunnelsen for en slik tilnærming er at det er et lederansvar å utfordre ansatte til å ta i bruk sin nye kompetanse. Under vises en kort beskrivelse av de forskjellige oppgavene.

Fylke	Hedmark
Nå situasjon	Vi er gjennom forskriften til opplæringsloven § 4-5 pålagt halvårlige samtaler med elev/lærling, for å kvalitetssikre opplæringen og bevisstgjøre eleven / lærlingen i dens karrieremuligheter. Skolens og bedriftens mål er at flest mulig elever/lærlinger skal fullføre sine opplæringsløp og at alle skal gis mulighet til å nå sitt optimale kompetansenivå. Alle elever/lærlinger skal ha tilpasset opplæring. Disse samtalene opplever vi ikke fungerer helt etter hensikten blant annet på grunn av manglende struktur, som er innhold, tid og rom.
Ønsket situasjon	Vi skal kvalitetssikre karrieresamtalen gjennom et strukturert opplegg, for på den måten å etterkomme forskriften på en hensiktsmessig måte Vi ønsker oss en helhetlig modell for samtalen i skole og bedrift.
Tiltak	Vi skal innen utgangen av mars gjennomføre samtalen etter et strukturert opplegg, for å etterkommet pålegget i forskriften på en hensiktsmessig måte.
Fylke	Hedmark
Nå situasjon	Slik strukturen med to pluss to er i Reform-94 er det ingen formelle føringer for noe direkte samarbeid mellom skole og bedrift. Skolens folk har sitt ansettelsesforhold i fylkeskommunen og bedriftsansatte i kommunene. Noen ”overgangsstillinger” eksisterer ikke. Det betyr at det ikke er noen ressurser i skolen til å følge opp elevene når de begynner som lærlinger. Dette håper jeg kan endres i gjennomføringen av Kunnskapsløftet.
Ønsket situasjon	Ønsket situasjon er at det skal være etablert en kontakt mellom elevene og lærlingeplassene før skolen slutter våre 2007.
Tiltak	Planlegging, gjennomføring og evaluering av et overgangsmøte mellom skole og bedrift

Fylke	Oppland
Nå situasjon	I forbindelse med Vandreboka har vi etablert LUT for barne- og ungdomsarbeiderfaget. Vi mener at arbeidet i LUT er absolutt nyttig men at det bærer preg av å bli «vårt» arbeid, og vi ser behov for å få med flere lærebedrifter i å prøve ut den helhetlige tankegangen.
Ønsket situasjon	Utvide LUT med flere deltakere fra samarbeids/oppvekstvirksomheter for å videreføre vårt arbeid med å se helhet og sammenheng i fagopplæringen.
Tiltak	samarbeidsmøte med aktuelle kommuner i Dokka Videregående sitt rekrutteringsmiljø.
Fylke	Oppland
Nå situasjon	Jeg føler at jeg famler i blinde, og prøver ut forskjellige metoder. Jeg kommer med forslag til hvordan den elektroniske mappa skal se ut, og hva den skal inneholde. Etter en periode med individuell styring på hvordan elevene dokumenterte sitt arbeid, så jeg behovet for å lage en mal slik at viktige punkter ikke uteblir. Vi har laget en dokumentasjonsmal som jeg oppfordrer eleven til å bruke (se vedlegg 1). Da jeg sier vi, så må jeg innrømme at jeg styrte arbeide med malen med påvirkning fra elevene. Når vi nå har brukt denne malen i måneder, ser vi at det er vanskelig å få eleven til å velge/planlegge eget arbeid. Elevene trenger øving i refleksjon Elevene trenger øving, og vurdering av eget arbeid
Ønsket situasjon	Jeg ønsker at elevene aktivt påvirker utforming, og innhold i den elektroniske mappen. Jeg ønsker at eleven blir mer bevist på hvorfor de må dokumentere sine oppgaver. Gi elevene veiledning i refleksjon
Tiltak	Elevene skal delta i en åpen debatt i klasserommet, for å forberede seg til testen (vedlegg 1) Elevene skal gjennomføre en «mappetest» (vedlegg 2). Denne testen skal dokumenteres på samme måte som er beskrevet i malen (Vedlegg 3) Resultatene skal vurderes , og testen forbedres og gjentas senere i opplæringsperioden.

Fylke	Troms
Nå situasjon	Samarbeidet mellom skole og bedrift er ikke god, med tanke på et fireårig løp Helhetstenkingen mangler, er noe fraværende.
Ønsket situasjon	Tettere og bedre samarbeid mellom skole og bedrift for å skape en helhetlig opplæring, med felles ”aktivitetskalender”, felles forståelse for begrepet opplæring, erfaringsutveksling og et naturlig samarbeid mot felles mål.
Tiltak	Fagdag for bransjen

Fylke	Troms
Nå situasjon	Min arbeidsplass Relacom er et firma i elektrobransjen som jobber med kommunikasjon innenfor tele, data og elektro. Vi har som mål å ta inn lærlinger der vi har behov og har kapasitet til å utdanne disse til fagarbeidere. Rekruttering skjer gjennom skolebesøk, annonsering i media, reklame på flyplasser og på egne web.sider. Vi har ulike tilknytningsmodeller ang. yrkesopplæring som egen lærebedrift, opplæringskontor og kombinasjon av disse.
Ønsket situasjon	Utviklingsarbeid skal bedre arbeidet med å synliggjøre for elevene i den videregående skolen hvilke metoder og hvordan arbeidshverdagen i en moderne bedrift er.
Tiltak	Besøk på VG1 klassene med presentasjon av bedriften og mulighetene hos oss.

Fylke	Troms
Nå situasjon	Mitt hovedmål og motivasjon til å gjøre noe med dokumentasjons- og mappeleveringsprosessen er at jeg har observert hvor mye enkelte elever sliter med denne delen av yrkesfagene. De fleste får til det praktiske i oppgavene, men klarer ikke å sette seg ned å beskrive med ord det de har gjort og lært.
Ønsket situasjon	Bedre tilrettelegging av dokumentasjons- og mappeleveringsprosessen i yrkesfagene.
Tiltak	Det er med utgangspunkt i disse utfordringene jeg ønsker å endre rutine med dokumentasjon og mappeleveringen.

Fylke	Østfold
Nå situasjon	Prosjektelevne skal ut i lærebedrift høsten 2007. I løpet av læretiden skal bruken av mappevurdering videreføres. Prøvenemndene i de lærefagene som elevene tegner lærekontrakt i må ha en opplæring i mappevurdering. Dette ser vi på som en utfordring og en oppgave som vi må utføre. Ingen av våre prøvenemnder har tidligere vurdert med utgangspunkt i mapper.
Ønsket situasjon	Vi ønsker at prøvenemndene skal bli satt i stand til å bidra i utviklingen av mappevurdering i forhold til faglige ledere i bedrift så fort som mulig, og opparbeide seg kompetanse på mappevurdering innenfor eget fag.
Tiltak	Gjennomføre samling for aktuelle prøvenemnder. Utarbeide innhold i samlingene.
Fylke	Østfold
Nå situasjon	” Den faglig ansvarlige har overordnet ansvar for at lærlingene har et faglig innhold i læretiden herunder også ansvaret for å sikre at fagplanens krav til allsidig praksis blir gjennomført. I tillegg forventes det at faglig ansvarlig også foretar arbeidsplassbesøk hos lærlingene. Faglig ansvarlig skal også ha et overordnet ansvar for veilederne på arbeidsplassene, og som det sies i Fagopplæringsboka – 2006 .. ” Ansvaret som faglig leder må bekreftes av bedriften slik at vedkommende har myndighet og ressurser til å ivareta oppgaven. Vedkommende har det faglige og

	pedagogiske ansvaret i lærebedriften på linje med rektorens ansvar i skolen. Oppgaver kan delegeres til veileder, men ansvaret kan ikke delegeres. ”På bakgrunn av denne oppgaven ønsker dagens
Ønsket situasjon	Problemstillinger som må løses oppgavene som faglig ansvarlig oppleves som en belastning i en hektisk hverdag, og det er ønskelig å se hvilke oppgaver som kan fjernes / endres i det daglige arbeidet til faglig ansvarlig kan oppgavene som faglig ansvarlig overføres til andre personer innen helsesektoren
Tiltak	Det er bakgrunnen for at jeg satte i gang et lite prosjekt knyttet til faglig leders oppgave og rolle i Halden Kommune.

Forskningsaktiviteten dette året

Forskningsaktivitetene i 2007 / 2008 har hatt fokus på overgang skole – bedrift og dokumentasjonsordninger knyttet til opplæringen i bedrift. Det ble utarbeidet en intervjuguide som ble brukt i forhold til alle informantene som ble intervjuet. Ved bruk av intervjuguide, så ga det oss en mulighet som forskere til å formulere spørsmålene målrettet i forhold til informantene.

Intervjuene har foregått fra november 2007 til mars 2008. Intervjuene ble først gjennomført på Tynset av en av forskerne med hjelp av fylkesprosjektleder og lokal prosjektleder. Ut i fra erfaringene med disse intervjuene, så vi som forskere behovet for at vi, så langt det var mulig, var minimum to forskere. Behovet for at vi skulle være flere forskere, er at vi som forskerteam skal få en helhetlig oversikt over feltet og at kvaliteten på drøftingene av data blir bedre. Etter erfaringene vi hadde fra Tynset, har vi tilstrebet å være minimum to forskere som har reist ut. Dette mener vi har sikret god kvalitet på forskningsarbeidet. Tilretteleggingen for oss forskere når vi har kommet til de forskjellige fylkeskommunene har vært bra. I de fylkeskommunene vi har vært tre eller fire forskere har fylkesprosjektlederne lagt opp programmet slik at vi delvis har arbeidet parallelt med intervjuene. Etter intervjudagene har vi hatt en felles oppsummering av inntrykken fra intervjuene på ettermiddag / kveld. Materialet har blitt bearbeidet i etterkant, når vi har kommet tilbake på høgskolen.

Framstillingen av empirien

I fylkesrapportene (Vedlegg 2-5) framstilles og struktureres empirien i sin helhet. I denne felles delen av rapporten framstilles en sammenfattet oppsummering av funnene for prosjektet som helhet og fylkesvis, sammen med drøftinger og anbefalinger som grunnlag for planlegging av videre framdrift i prosjektet.

Oppsummering av funn - fylkesvis

Her følger en kort sammenfatning av funn fra de enkelte fylkene. Funnene er strukturert på samme måte som de samlede funnene i forrige kapittel. For detaljer knyttet til det enkelte fylket, henvises det til fylkesrapportene, som følger hovedrapporten som vedlegg. Rapporteringen gjøres også fylkesvis for å bringe fram de ulike resultatene og utfordringene som hvert fylke og skole bør arbeide videre med.

Hedmark Fylkeskommune

Oppsummering Tynset.

Vandreboka ser ut til å festet seg som prosjekt. Vandrebokas mål om å prøve ut med halvårlige prøver er positivt blant de som har uttalt seg om det. Bortsett fra tømmerlærlingen, så er alle i gang i forhold til en strukturert opplæring i faget. Tømmerbedriften vil prioritere å få på plass en strukturert opplæring. Det ser ut til at utplasseringen fra skolen er en viktig arena for rekruttering av lærlinger og at elever kan få lærlingplass. Mappa ser ikke ut til å ha noen betydning som dokumentasjon i forbindelse med vurdering av om eleven skal få lærlingplass eller ikke. Mappa har muligens en betydning i den forstand at elevene har god innsikt i og oversikt over hva de har lært. Fronter er ikke brukt av lærlingene. Det viser seg også at de må få tilgang til Fronter på nytt. Dette vil fylkesprosjektleder ta tak i. Det kan se ut til at lærlingene kan tenke seg å bruke Fronter til dokumentasjon, som å legge inn bilder. Det er ønskelig å bruke den også til halvårsprøven.

Oppsummering Hamar:

Som på Tynset, så ser det ut til at Vandreboka som prosjekt har festet seg. I forhold til LUT, så ser det ut til å fungere bra på Hamar. De arbeider med konkrete oppgaver og utfordringer som ser ut til å gi LUT-arbeidet innhold og berettigelse.

Overgangen mellom skole og bedrift blir bekreftet av at utplassering har betydning for lærlingplass.

Det ser ut til at opplæringen er mer strukturert i BUA bedriftene i forhold til omsorgsfag. Årsaken til at det er slik, kan forklares til en viss grad med at barnehager er en ”pedagogisk bedrift” og har dette naturlig inne. Det bør derfor vurderes om veilederopplæringen innen omsorgsfag bør utvikles.

De intervjuede lærlingene synes halvårsprøvene er bra. Utviklingen av prøvene bør det sannsynligvis arbeides mer med, og særlig i forhold til prøvenemndene.

Som på Tynset, så ser det ikke ut til mappa har noen avgjørende betydning for å få lærlingplass, men er med å bevisstgjør hva eleven / lærlingen kan.

Fronter brukes lite, som på Tynset. Det ser ut til at skal elektronisk læringsplattform brukes i bedriftene må det til opplæring av personale i bedriften, og det må legges til rette teknisk og fysisk. Det kan se ut til å være et prosjekt i seg sjøl!

Oppsummering og anbefalinger knyttet til Hedmark.

Hovedinntrykket er at det arbeides strukturert og målrettet med Vandrebokprosjektet.

Fylkesprosjektleder har fått en god struktur på prosjektet, og fått satt opp en enkel, men god handlingsplan.

Alle vi har snakket med er positive til prosjektet, og vil gjennomføre det. Det ser ut til at det er lettere å få til utviklingen i de offentlige fagene. I privat sektor er det andre rammebetingelser. Det kan se ut til at i privat sektor er opplæringskontorene viktige medspillere. Disse bør trekkes mer inn i prosjektet.

LUT ser ut til å ha funnet sin form på Hamar med å arbeide med konkrete oppgaver. For å få LUTene i fylket til å utvikle seg, vil vi foreslå at det arrangeres en erfaringsamling for alle LUTene for å kunne dele erfaringer og se på hvordan de kan utvikles videre.

Ellers så må Fronter's rolle som dokumentasjon i bedrift settes på dagsorden. Det er ikke uvilje til å bruke Fronter, men det mangler mye på den tekniske og fysiske tilretteleggingen.

Vi vil foreslå følgende anbefalinger for neste periode:

- Fornye / utvikle handlingsplanen som er laget.
- Involvere opplæringskontorene ytterligere i prosjektet, særlig innenfor opplæringen i bedrift
- Vurdere en felles samling for LUTene i Hedmark for å utveksle erfaringer og stake ut veien videre.
- Vurdere hvordan bedrifter og lærlinger kan ta i bruk Fronter.
- Vurdere hvordan prosjektet etter hvert kan få arbeidsform og struktur over i ordinær driftsform.

Oppland Fylkeskommune

Overgang skole – bedrift

Det ser ut til at overgangssamtalen er viktig, der blant annet forventninger mellom lærling og bedrift avklares. Hvordan lærlingene skaffer seg lærlingplass varierer i de ulike bransjene. Innenfor BAT og TIP blir kontakten opprettet gjennom utplassering der eleven får anledning til å ”vise seg fram”. De blir vurdert av bedriften. Innenfor BUA og Elektro kommer det ikke tydelig fram at utplassering i bedrift er så avgjørende for en eventuell ansettelse. Det ser også ut til at et utstrakt samarbeid mellom skole og bedrift har betydning for en ”smidig” overgang, som opplæringskontoret BUA uttrykker det. Samarbeidet skole – bedrift ser ut til å være godt etablert innenfor BUA, mens det innenfor de andre bransjene som er omtalt ovenfor har et potensial for å etablere og institusjonalisere et tett samarbeid. LUT kan være det rette fora for dette arbeidet. Hvilken betydning mappa har ved overgang skole – bedrift er også forskjellig innenfor de ulike bransjene. Det ser ut til at BUA har et klart fokus på mappa og dens betydning, mens det innenfor de andre bransjene ikke er noe tydelig tegn på at den har noen betydning.

Bruk av læringsplattform, dokumentasjonsordning knyttet til læring i bedrift

Her er det en klar oppfatning at dokumentasjonen ikke må være for omfattende. Den skal være enkel og lettfattet. Bruk av bilder er hensiktsmessig. Behovet for dokumentasjon er ulik i de ulike bransjene, også type dokumentasjon.

Det ser ikke ut til at mappe brukes i særlig grad i bedriften, bortsett fra BUA. De andre bedriftene bruker loggbok/opplæringsbok.

Halvårsprøven

Halvårsprøven er tydeligvis et godt bidrag til kvalitet i opplæringen. Dette sier ”alle” som har erfaring med dette. Både lærlinger og opplæringsansvarlige i bedrift betrakter dette som et fruktbart tiltak. Dette bidrar sannsynligvis til helhet og sammenheng – helhetlig opplæring, og at dette oppleves slik av lærlingen.

LUT

Det er ikke gjennomført intervjuer med LUT. Det er snarere snakk om en oppsummerende samtale av nå-situasjonen som utgangspunkt for videre arbeid. Ikke overraskende så er LUT innenfor BUA godt etablert og fungerer etter intensjonene. De sier selv at de forsøker å få lærlinger og elever til ”å mene noe” i møtene. Det har vært utvikling fra at alle hadde ”pigga ut” til et tett og nært samarbeid mellom skole og bedrift hvor det arbeides målrettet. De understreker at en forutsetning for deltakelse i LUT. Likevel uttrykkes det bekymring for hvordan framtiden blir, som de uttrykker: det må sikres kontinuitet, gjøre det uavhengig av personer.

Innenfor de andre bransjene er ikke LUT så etablert, men det kan spores en utvikling og det er vilje til stede. Innenfor Elektro har ikke LUT utviklet seg mye. Som de uttrykker: vi har ikke kommet i gang noe særlig. Det gis også uttrykk for at dette er noe de har arvet fra skoleverket. Opplæringskontorets representant (er leder av LUT) ser ut til å betrakte Vandreboka og mappevurdering som noe uoverkommelig hvis det skulle bli alminnelig praksis, han sier følgende: Uff og gru med 72 elever i VB systemet, jeg skal klare disse 4.

Innenfor BAT og TIP er det en erkjennelse om at det er mye å hente gjennom et tett samarbeid mellom skole og bedrift. Det er vilje til å satse, og det er innenfor TIP de har kommet best i gang.

Hvorfor slike forskjeller? Det kan ha ulike årsaker, som ulike tradisjoner for opplæring og samarbeide skole – bedrift. Det kan være bedriftenes egenart og produksjon. For eksempel er BUA og TIP's ”produksjon” stort sett lokalisert til et bestemt geografisk sted, mens BAT og Elektro flytter både ansatte og produksjonsmidler til det stedet der arbeidet skal utføres, altså fra byggeplass til byggeplass.

Anbefalinger

- Det bør settes fokus på videre arbeid med de LUT'ene som trenger støtte og hjelp slik at de får et solid ”fotfeste” i sitt arbeid.
- Det bør arbeides med å videreutvikle en dokumentasjonsform som er hensiktsmessig for læring i skole og bedrift. (Tilpasset skole som læringsarena og bedrift som læringsarena)

Troms Fylkeskommune

Prosjektet synes å fungere godt i design og håndverk/ frisør, hvor samarbeidet er godt og det er lagt planer for videre utvikling til neste år. På elektro fungerer opplæringen godt i de to bedriftene vi har fått innsikt i, mens samarbeidet mellom skolen og bedriftene bør videreutvikles. Arbeids- og ansvarsfordeling i de øverste nivåene i prosjektorganisasjonen synes fremdeles uklar, og vi anbefaler fylkesprosjektleder å se nærmere på organisasjonsstrukturen i fylket (ref. statusrapport nr. 3).

Vi vil foreslå følgende anbefalinger for neste periode:

- Fylkeskommunen bør legge til rette for kompetanseheving i bedriftene, basert på det bedriftene mener de har behov for å lære.
- Vi foreslår at det gjøres forsøk på å integrere fellesfagene i skoleopplæringen.
- Dokumentasjonen i skole og bedrift bør videreutvikles i tråd med bransjenes behov. På design og håndverk/ frisør er utfordringene knyttet til å forbedre tilbudet om opplæring og til å forenkle dokumentasjonen så mye som mulig, mens elektro har hatt spesielle utfordringer knyttet til en teknisk løsning med Imentor som ikke har fungert tilfredstillende.
- På elektro foreslår vi at skolen og bedriftene samarbeider om å videreutvikle opplæringen og dokumentasjonsordningen i skolen, slik at den oppleves som mer relevant i forhold til de ulike lærefagene i utdanningsprogrammet.
- På design og håndverk/ frisør, bør det arbeides for å integrere de bedriftene som ikke er med i opplæringskontoret, slik at de kan være med på utviklingen i bransjen på linje med de som er med i dag. Det bør også samarbeides med lærere i Vg1 design og håndverk for å videreutvikle opplæringen for å sikre relevans i fagopplæringen fra første dag også utover prosjekt til fordypning.

Østfold Fylkeskommune

Overgang skole – bedrift, bruk av dokumentasjon/ mappe i lærlingtilsettingen:

Når det gjelder BUA har lærlingene fått plass gjennom å søke. Innenfor mekaniske fag virker det som at praksisplass gjennom skolen har stor betydning for å få lærlingplass, både ved at du kan få det direkte og at det brukes som referanse ved tildeling. Det var ingen som ga inntrykk verken på BUA eller på mekaniske fag om at ”mappa” var av betydning eller i det hele tatt ble brukt ved overgangen til bedrift. Det er en som mente dette kanskje kunne ha sammenheng med den positive konjektoren vi er i når det gjelder arbeidsmarkedet, og at den kanskje ville få større betydning hvis markedet snudde. Han påpekte da videre at visningsmappa måtte være kortfattet og ha en letleselig og grei struktur. Dette ble også påpekt av en annen som sa hun ikke hadde tid til å gå inn i mappene.

Bruk av læringsplattform, dokumentasjonsordning knyttet til opplæring i bedrift:

Det kan virke som at bruk av den elektroniske læringsplattformen Fronter har fått en uheldig start. Dette er noe fylkesprosjektlederen redegjør for i sin rapportering². Hvor det rapporteres at elevenes arbeider er blitt slettet ved en feiltagelse, og at det kun er plate og sveis som har fått gjenopprettet mappene i sin helhet. De andre måtte gjennom en mer omfattende prosedyre ved at de måtte gjenskape nye mapper av det de hadde liggende digitalt eller i papirform. Det rapporteres at det vesenligste nå skal være på plass igjen. Med et unntak var det ingen av de intervjuede som kom inn på denne problematikken, noe prosjekteierne bør se mer på. En annen faktor som derimot opptok dem var tilgang til PC og da spesielt BUA i barnehagen. Noe som rapporteres av fylkesprosjektleder å ha årsak med at den PC tilgjengeligheten som var uttrykt, ikke fungerte i praksis. Det skal nå være kjøpt inn PCer til prosjektlærlingene i kommunen og barnehagene skal få Internett. Når det gjelder kompetanse på bruk av Fronter er denne veldig varierende noe prosjektleder rapporterer at man må ta hensyn til videre i prosjektet. Med unntak av de som benytter seg av andre systemer virker det til å være en positiv holdning i forhold til å prøve ut Fronter blant instruktører og faglige ledere. Når det

² Rapportering fra Østfold 10 Mars 2008

gjelder lærlingene ser det ikke ut til at iveren er så stor, samtidig som de gir uttrykk for usikkerhet på hvordan den skal benyttes.

Når det gjelder dokumentasjon knyttet til opplæringen er denne svært forskjellig fra sted til sted. Der det dokumenteres er det i hovedsak i henhold til krav fra virksomhetens side. Møtereferater, infoskriv, arbeidsordre osv. Når det gjelder halvårsprøvene virker det som disse er blitt tatt godt imot og er et bidrar til opparbeidelse av dokumentasjon. Dette kan tydeligvis være et godt bidrag til kvalitet i opplæringa, og bidrar sannsynligvis til helhet og sammenheng.

Annet

Det er flere som gir uttrykk for at de kunne ønske seg mer praksis i skolen. Ikke bare lærlingene, men også instruktører nevner dette.

LUT

LUT BUA og LUT bilfag har begge jobbet mye i forhold til halvårsprøven og er videre opptatt av å bidra inn i forhold til å skape trygghet i forhold til vurdering. Når det gjelder fremtiden til LUT er det noe usikkerhet rundt dette, men det ytres ønske om å fortsette etter prosjektperioden. Dette fordi man ser verdien av samarbeidet mellom opplæring i skole og i bedrift.

Anbefalinger

Fylkesprosjektleders gjennomgang og status av prosjektet i siste rapportering synliggjør og har gode tanker rundt utfordringer i prosjektet. Vår anbefaling er at denne rapporten gjennomgås grundig og at det jobbes videre ut ifra dette.

Oppsummering og anbefaling for prosjektet som helhet

Empirien i prosjektet gir bare i liten grad grunnlag for å si noe om kvalitativt innhold og form på dokumentasjonen i forhold til målene i prosjektet, bortsett fra ved halvårsoppgavene til noen av elevene og lærlingene. Empirien gir eksempler på dokumentasjon, som kan gi noen tendenser med tanke på vurdering av opplæringen i forhold til målene.

Overgang skole – bedrift

Overgangen fra skole til bedrift oppleves som stor av de fleste elevene og lærlingene som har uttalt seg i prosjektet. Det samme gjelder mange av instruktørene. De fleste trives veldig godt som lærling i bedriftene og er glade for å kunne arbeide mer praktisk og å slippe all skrivingen. Det er også ganske entydig at de fleste opplever at det brukes for mye tid til dokumentasjon og skriving i skolen i forhold til den tiden som brukes på praktisk arbeid. Her er overgangen stor. Bortsett fra i et par uker utplassering/ praksis i bedrift oppleves i hovedsak opplæringen i skolen som veldig teoretisk og at praksis prioriteres i forholdsvis liten grad. Mappa/ dokumentasjonen har i all hovedsak ikke vært brukt som grunnlag for lærlingtilsettingen. Dokumentasjonens/mappens betydning for den enkelte elev/ lærlings læringsarbeid er ikke tilstrekkelig belyst og kan være aktuelt å studere nærmere.

Bruk av dokumentasjon / mappe i lærlingtilsettingen

Det er jevnt over få som bruker dokumentasjonen/ mappene i forbindelse med lærlingtilsettingen. Det kan være mange årsaker til det, blant annet at det med dokumentasjon er nytt for bedriftene. Det har også kommet fram fra noen instruktører og fagansvarlige at mappene ikke forteller det de trenger å vite om lærlingens arbeid og kompetanse og at de er altfor omfattende med en form som gjør innholdet vanskelig tilgjengelig. Mappene/ dokumentasjonen burde i større grad tilpasses det behovet bedriftene har for dokumentasjon og videreutvikles i samarbeid med bedriftene. De mappene elevene har med seg ut i bedrift nå er i stor grad utviklet og konstruert i skolen uten nevneverdig deltagelse fra arbeidslivet. Det kan derfor ha betydning for forståelsen og bedriftenes opplevelse av mappenes nytteverdi.

Bruk av læringsplattform

Læringsplattformer brukes til en viss grad i skolene, men i svært liten grad av lærlinger og instruktører i bedriftene. Det finnes noen unntak innenfor BUA i Østfold. Bortsett fra et par unntak, dokumenteres ikke halvårsoppgavene i læringsplattform. Her jobbes det med å legge bedre til rette for at lærlingene kan fortsette å bruke Fronter etter at de har begynt i lære. Ved Design og håndverk/ frisør har 8 av 15 deltagende lærlinger laget elektronisk dokumentasjon av ulikt omfang på FIFF i bedriftsopplæringen. I disse bedriftene er også mange av instruktørene godt i gang, i tillegg til leder av opplæringskontoret.

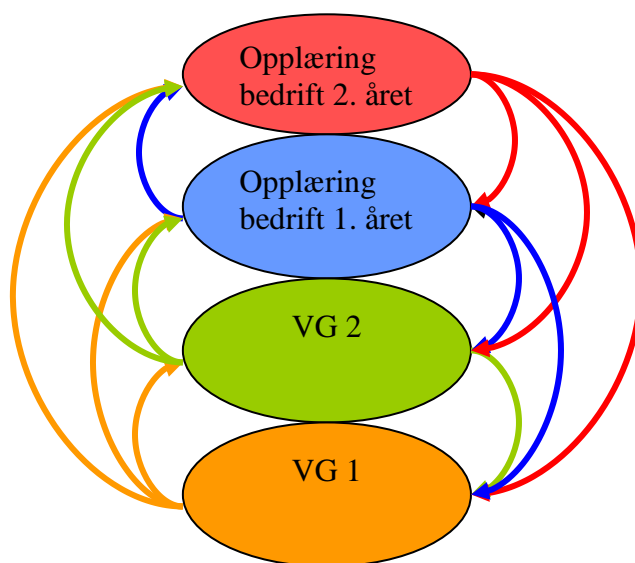
Dokumentasjon knyttet til opplæring i bedrift.

Mange instruktører i de ulike bransjene mener dokumentasjonen elevene har drevet med er altfor omfattende og lite nyttig i forhold til både elevenes/ lærlingenes og bedriftenes behov for kvalitetssikring og dokumentasjon. Dokumentasjonen i bedriftene er i hovedsak knyttet til halvårsoppgavene.

Anbefalinger

- LUT oppleves av de aller fleste aktørene som et viktig organ i samarbeidet mellom skolene og bedriftene. Prosjektet bør derfor sikre at LUT utvikler seg til å bli et bærekraftig forum også etter at prosjektet er avsluttet. Det framgår av empirien at flere av LUT'ene er "skjøre", derfor bør det arbeides for å holde dem sammen og gi de næring og legitimitet videre i prosjektet. Derfor bør arbeides med å institusjonalisere LUT eller et lignende fora som kan være operativt etter at prosjektet er avsluttet.
- Prosjektet bør arbeide for videreutvikling av en mer hensiktsmessig dokumentasjon i de ulike bransjene. Det bør arbeides for å utvikle en felles forståelse for hva dokumentasjonen skal brukes til, for å finne fram til hva og hvordan dokumentasjonen bør videreutvikles.
- Dersom prosjektet ønsker gode kvalitative eksempler på hvordan en helhetlig og meningsfull opplæring kan gjennomføres og hvordan dokumentasjonen kan være, bør det vurderes å fokusere prosjektet mer på utvalgte grupper i fylkene. I denne forbindelse bør det arbeides for utvikling av en felles forståelse for hva som ligger i det å forbedre kvaliteten på opplæringen. Fordi begrepet kvalitet i opplæringen er sentralt i prosjektet, bør dette settes på dagsorden og arbeides med/drøftes med aktørene i prosjektet. Utvikling av felles kriterier for kvalitet og kvalitetsvurdering av opplæringen kan være nødvendig.
- Prosjektet bør sikre seg kvalitativ innsikt i læringsarbeidet, slik at utviklingen kan vurderes i forhold til målene i prosjektet. Empirien gir i dag svært begrenset innsikt i didaktiske aktivitetene og utfordringene i arbeidet med elever og lærlinger, dette gjelder blant annet i hvor stor grad og på hvilken måte opplæringen preges av elev-/lærlingmedvirkning i det daglige læringsarbeidet.
- Med tanke på helhet og sammenheng i opplæringen, bør arbeidslivet i større grad få delta i og ha innflytelse på aktivitetene og utviklingen i skolen. Det er fremdeles stor overgang for elevene når de skal begynne som lærlinger i bedrift, og mange opplever at opplæringen i VG1 og Vg2 ikke er nyttig eller meningsfull i tilstrekkelig grad i forhold til den kompetansen de har behov for som lærlinger og fagarbeidere.
- Styringsgruppa anbefales å få skaffe seg innsikt i hvordan skolelederne og bedriftslederne har utfordret studentene som gjennomførte og besto YPU studiet.
- Prosjektet bør utvikle et system for tilbakeføring av erfaringer og funn fra hele opplæringsløpet, slik at erfaringene blir brukt til å forbedre kvaliteten på hele det fireårige opplæringsløpet. Se figur 1.

Figur 1 Tilbakemelding til og fra de forskjellige nivåene (ref. statusrapport 3, mars 2007)

Litteratur

- Dalin, Å. (1993) *Kompetanseutvikling i arbeidslivet: Veier til den lærende organisasjon*. Cappelen. Oslo
- Fossåskaret, E. m.fl. (1997) *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget. Oslo
- Hagen, A. (2005) *Kvalitet i fag – og yrkesopplæringen – kartlegging av kunnskapsstatus*. Fafo. Oslo
- Hiim, H. Hippe, E (2001) *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere – Yrkesdidaktikk og yrkeskunnskap*. Gyldendal Akademisk. Oslo
- KUF (1993) *Læreplan for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring – generell del*, KUF Oslo
- KUF, (2002), *NOU 2002:10 Kvalitet i opplæring for barn og unge*, KUF. Oslo
- Kvale, S. & Nielsen, K. (1999) *Mesterlære som aktuell læringsform i: Mesterlære- Læring som sosial praksis*. Ad Notam Gyldendal
- Kvale, Steinar (2001) *Det kvalitative forskningsintervju - ad Notam Gyldendal - Oslo*
- Lave, J. & Wenger E. (1991) *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. New York: Cambridge University Press.
- Lave, J. & Wenger, E. (2003) *Situert læring og andre tekster*. Hans Reitzels Forlag. København
- Lier, A. R., Sund. G. H., Sannerud, R. (2006) "Vandrebooka" *Helhetlig pedagogikk i det fireårige opplæringsløpet i yrkesfag. Forskningsstatus i prosjektet- rapport nr.1*, Småskrift 1/2006. Høgskolen I Akershus. Kjeller
- Lier, A. R., Sund. G. H., Sannerud, R. (2006) "Vandrebooka" *Helhetlig pedagogikk i det fireårige opplæringsløpet i yrkesfag. Rapport nr. 2*, Småskrift 2/2006. Høgskolen I Akershus. Kjeller
- Lier, A. R., Sund, G. H., Sannerud, R., & Karstensen, S. (2007). *Læring i Vandrebooka - et yrkesdidaktisk perspektiv: Statusrapport nr 3 i prosjektet "Vandrebooka" Helhetlig pedagogikk i det fireårige opplæringsløpet i yrkesfag*. Lillestrøm: Høgskolen i Akershus.

Mikkelsen, R. (2001) *Demokratisk beredskap og engasjement hos 9.-klassinger i Norge og 27 andre land. Civic Education Study Norge 2001*. Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling, Universitetet i Oslo. Oslo

Svennson, L m. fl. red (2002) *Interaktiv forskning - för utveckling av teori och praktik* - Arbetslivsinstitutet, Stockholm

Tarrou, Anne-Lise Høstmark (2005) *Yrkenes og yrkesfagenes didaktikk i: Fagdidaktikker og historiker*. PLUS. Trondheim.

Warring N. (1999) *På sporet av praksis*. Undervisningsministeriet Danmark.
<http://pub.uvm.dk/1999/prakspor/6.htm> (mai 2007)

Aase, L. (2005) *Mappe – Læringsprosess og Vurderingsform*.
http://skolenettet.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=12637&epslanguage=NO (mai 2007)